

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

С. Б. Воронцов, к. е. н., заступник керівника центру
 Т. М. Бурбела, к. е. н., заступник керівника центру
 центр безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

Наведено огляд сучасних проблем забезпечення сталого розвитку України. Відзначено, що наразі у державі не сформовано єдиного цілісного уявлення (концепції) забезпечення сталого розвитку України, а головна увага прийнятих документів переважно зосереджується на аналізі сучасної ситуації та констатації проблем. Наголошено, що збалансований розвиток в економічній, соціальній та екологічній сферах можливий за умови впровадження нових більш ефективних підходів і практичних механізмів державного регулювання у сфері сталого розвитку. Запропоновано заходи, яких потрібно було б вжити на цьому напрямі.

Висновки та рекомендації

Аналіз чинних нормативно-правових документів у сфері сталого розвитку України дозволяє дійти таких висновків.

1. Незважаючи на підтримку Україною проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року та прийняття цілої низки нормативно-правових актів, спрямованих на розвиток цього напрямку діяльності, наразі не сформовано єдиного цілісного уявлення (концепції) щодо механізмів державного регулювання, спрямованих на забезпечення сталого розвитку країни, а увагу у прийнятих документах переважно зосереджено на аналізі сучасної ситуації у різних сферах життєдіяльності (економічній, екологічній, соціальній тощо) та констатації проблем, що заважають подальшому розвитку країни.

2. Переважна більшість заходів, яких пропонується вжити для забезпечення сталого розвитку, мають загально-рекомендаційний характер з визначенням

цільових орієнтирів (індикаторів), яких вважається необхідним досягнути у певний період в окремих сферах. Разом з тим, в умовах відсутності у відповідальних органів виконавчої влади єдиного розуміння та взаємоузгоджених підходів до забезпечення сталого розвитку, плани їх роботи у цьому напрямку фактично зводяться до простого дублювання прямих функціональних завдань або заходів, спрямованих на вирішення нагальних проблем цих органів та відповідних сфер діяльності.

3. Логічним результатом такої роботи є відсутність кардинальних позитивних зрушень у забезпеченні сталого розвитку, про що свідчить динаміка змін показників реальної ситуації у різних сферах життєдіяльності. Так, оцінка змін 25 індикаторів, визначених у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженій Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, показала незначну позитивну динаміку лише за окремими показниками. Досягти визначених Стратегією цілей, особливо щодо інституційних перетворень та впровадження нових дієвих державних механізмів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку країни у цілому, на даний час не вдалося.

Ураховуючи актуальність та нагальну потребу суспільства у підвищенні ефективності роботи, спрямованої на розробку цілісної моделі сталого розвитку, **рекомендується:**

- Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України опрацювати питання формування концепції цілісної моделі сталого розвитку;

- визначити нову дату проведення парламентських слухань з питання «Про засади державної політики сталого розвитку», передбачених проектом Постанови Верховної Ради України (реєстр. № 3100), під час яких розглянути зокрема питання формування концепції цілісної моделі сталого розвитку України та відповідного законодавчого забезпечення.

Обґрунтування

На підтвердження зацікавленості України у реалізації проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року №70/1 глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, на сьогодні в Україні сформовано у цілому систему моніторингу основних індикаторів, за якими можна відстежувати та оцінювати хід досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) в окремих сферах життєдіяльності.

Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, передбачалося здійснити 62 реформи та програми розвитку держави і було визначено 25 індикаторів, за якими мала оцінюватися результативність реалізації Стратегії. З метою належного виконання поставлених завдань уряду доручалось до 15 лютого кожного року

затверджувати план дій щодо реалізації Стратегії та щоквартально інформувати про стан його виконання.

Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка 15 вересня 2017 року була презентована урядом, містила завдання, індикатори та рекомендації щодо адаптації до 2030 року 17 глобальних цілей сталого розвитку з урахуванням специфіки національного розвитку.

Згідно з Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проектів прогнозних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

Разом з тим, ефективної моделі державного регулювання, яка б «забезпечувала інтеграцію зусиль з економічного зростання, прагнення до соціальної справедливості та раціонального природокористування» (як слушно зазначено у підрозділі 2.1. розділу 2 Аналітичної доповіді ІСЕСД «Аналіз державних стратегічних документів щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року») і одночасне покращення (або збереження у безпечних межах) усіх показників в умовах реального негативного впливу внутрішніх та зовнішніх чинників (що, власне, й має забезпечувати сталий розвиток), в Україні до цього часу не створено.

Незважаючи на актуальність для всіх без виключення країн світу питань, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку, огляд міжнародної практики та досвіду інших держав дозволяє стверджувати про відсутність універсальних підходів та інструментів щодо забезпечення сталого розвитку.

У прийнятих міжнародних документах, присвячених цій проблематиці, головні акценти також, як правило, робляться на фіксації найбільш гострих проблем та визначенні цільових орієнтирів, яких потрібно досягнути для зупинення небажаних тенденцій у тих чи інших сферах суспільного життя. У той же час, у жодному з прийнятих документів не міститься опису уніфікованих практичних механізмів, використання яких надавало б державам кращі можливості для оперативного моніторингу, врахування і реагування на зміни умов господарювання з метою забезпечення і підтримання збалансованого соціально-економічного розвитку на всій території країни при одночасному збереженні екологічної рівноваги.

Разом з тим, подальше загострення екологічних та соціальних проблем у світі свідчить, що нинішня модель управління розвитком, в основу якої покладено примноження доданої вартості у виробництві (що відповідає інтересам, насамперед, власників капіталу та основних фондів і засобів виробництва), не враховує, або враховує лише частково, шкоду, яка завдається навколишньому середовищу, та реальну участь найманих працівників у створенні цієї доданої вартості.

Саме тому продовження практики орієнтування держав на економічну доцільність та ріст економічних показників при недостатньо об'єктивному врахуванні соціальних та екологічних аспектів і наслідків виробничої діяльності на сьогодні є однією з головних причин надмірного, а у багатьох випадках незворотного, погіршення природного середовища та низької результативності заходів, спрямованих на боротьбу з бідністю та забезпечення соціальної справедливості.

З іншого боку, поступове вичерпання природних ресурсів та погіршення їх якості, у тому числі через надмірне забруднення навколишнього середовища, призводить до зростання як прямих, так і опосередкованих витрат на ліквідацію негативних екологічних наслідків, що безпосередньо відбивається на умовах життєдіяльності людини та економічних показниках, як окремих галузей, так і економіки країни в цілому.

За цих умов найактуальнішим завданням залишається запровадження такої моделі державного регулювання соціально-економічного розвитку, яка б забезпечувала стале зростання економіки та доходів (добробуту) населення при збереженні природного середовища у стані, безпечному для проживання людини та утримання рівноваги екосистеми у цілому.

У травні ц.р. Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України був підготовлений Перший Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні (далі – Огляд), присвячений питанням трансформаційних перетворень суспільства на шляху до досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). В Огляді наведено результати аналізу проведеної роботи з досягнення ЦСР з 2015 року з висвітленням ходу адаптації ЦСР в Україні, ключових тенденцій щодо змін індикаторів, якими вимірюється прогрес досягнення кожної із ЦСР, ступеню інкорпорації завдань ЦСР у стратегічні та програмні документи України, а також напрями дій на наступну декаду та рекомендації стосовно перетворень, які мають бути здійснені для досягнення ЦСР (встановлені за результатами проведених опитувань).

При цьому, попри те, що у документі цілком справедливо вказується на брак системності та дискретності у підходах України до формування стратегії сталого розвитку, а також те, що досягнення ЦСР у повному обсязі неможливо без запровадження змін у підходах до управління, якості економічного зростання, політиці зайнятості та сферах охорони здоров'я і освіти, у наведених рекомендаціях, як і раніше, превалюють заклики до необхідності активізації, вдосконалення та покращення роботи у найбільш проблемних секторах та сферах життєдіяльності суспільства.

Цілі сталого розвитку не знайшли належного відображення у законах, а відтак не стали дороговказом для здійснення реформ.

Так, у Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»

Йдеться лише про сталий соціально-економічний розвиток України, сталий розвиток економіки. Попри те, що від прийняття глобальних цілей сталого розвитку на саміті ООН у 2015 році минуло 5 років, у цьому Законі їх значну частину не враховано, як і не визначено засади державної політики сталого розвитку.

20 лютого 2020 року у Верховній Раді України був зареєстрований проект Постанови № 3100 з пропозицією провести 3 червня 2020 року парламентські слухання з питання «Про засади державної політики сталого розвитку». Ураховуючи актуальність зазначеного питання, було б доцільно визначити нову дату проведення парламентських слухань, під час яких розглянути, зокрема, питання формування концепції цілісної моделі сталого розвитку та відповідного законодавчого забезпечення.

Йдеться зокрема про необхідність внесення системних змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», а також до законодавчих актів, які регулюють окремі сфери діяльності, з урахуванням статті 1 Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».